

A FERTŐZŐ BETEGSÉGEK ELLENI KÜZDELEM A MAGYAR BÜNTETŐJOGBAN: RÉGI PROBLÉMÁK ÉS ÚJ ASPEKTUSOK A COVID19-JÁRVÁNY IDEJÉN¹

COMBATING EPIDEMICS IN HUNGARIAN CRIMINAL LAW: OLD PROBLEMS AND NEW ASPECTS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Ambrus István¹, Hollán Miklós²

¹PhD, tudományos munkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest
ambrus.istvan@tk.hu

²PhD, tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, egyetemi docens,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest
hollan.miklos@tk.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Túlzás nélkül kijelenthető, hogy a Covid19-járvány 2020-ban teljesen felforgatta a világunkat. Nem hagyta érintetlenül a Büntető Törvénykönyvet, azaz a 2012. évi C. törvényt sem. Tanulmányunkban bemutatjuk és értékeljük a fertőző betegségek és járványok terjedése elleni korábbi és hatályos büntetőjogi rendelkezéseket. Ezt követően számba vesszük azokat a legfontosabb problémákat, amelyek a jogalkalmazásban (az új szabályozás következtében vagy éppen annak hiányában) felmerülhetnek.

ABSTRACT

It can be stated without exaggeration that COVID-19 pandemic completely turned the whole world upside down in 2020. This extraordinary situation has not left the Hungarian Criminal Code (Act C of 2012) untouched. The authors present and evaluate criminal offences related to spreading of communicable diseases or committing in times of epidemics. Several practical problems connected with the application of these statutes are also reviewed in the article.

Kulcsszavak: büntetőjog, dekriminalizáció, járványok, koronavírus, testi sértés

Keywords: criminal law, decriminalisation, pandemics, COVID-19, battery

¹ Lezárva 2020. augusztus 15. napján.

Az emberiség történetét végigkísérte a fertőző betegségek elleni küzdelem, amelynek mindmáig az emberek felelős (és sokszor önzetlen) magatartása, illetve (főként az utóbbi időszakban) a természettudományos alap- és alkalmazott kutatás a legfontosabb eszköze. Végző soron azonban az államoknak a fertőző betegségek terjedésének megakadályozására magatartási szabályokat is elő kell írniuk (például védőoltások, orvosi vizsgálatok, karantén kapcsán), azok megtartását pedig nemcsak fizikai akadályokkal vagy hatósági erőhatalommal, hanem a megsértésük esetére kilátásba helyezett szankciókkal is biztosítaniuk kell.

Kodifikált anyagi büntetőjogunk kezdeteitől fogva² tartalmaz olyan büntető rendelkezéseket, amelyeknek szerepük lehet a fertőző betegségek és járványok terjedése elleni küzdelemben. A Covid19-fertőzés során ezeknek a rendelkezéseknek az alkalmazása kapcsán régi és új jogértelmezést igénylő kérdések merültek fel, illetve azok több vonatkozásban módosultak (kiegészültek). Tanulmányunkban bemutatjuk és értékeljük a fertőző betegségek és járványok terjedése elleni büntetőjogi rendelkezéseket³, valamint számba vesszük azokat a legfontosabb problémákat, amelyek a jogalkalmazásban (az új szabályozás következtében vagy annak hiányában) felmerültek vagy felmerülhetnek. Ezt követően pedig javaslatokat teszünk arra, hogy ez utóbbiak miként – a jogalkalmazás során vagy inkább (további) jogalkotással – oldhatók meg a leghatékonyabban.

1. A BETEGSÉGGEL VALÓ MEGFERTŐZÉS BÜNTETŐJOGI MEGÍTÉLÉSE

A testi sértés⁴ büntetőjogi jelentéstartalma a köznapi értelmű kifejezésnél lényegesen tágabb: nem csupán testi sérülés okozásával (például bántalmazással) valósítható meg, hanem egészségsejtéssel, tehát betegség előidézésével is. Így büntetőjogi értelemben testi sértés lehet megállapítható például akkor is, ha valaki hideg időben, a tóparton álló sértettet – sérülés okozása nélkül – a vízbe löki, amelytől a sértett a jeges vízben tüdőgyulladást kap. A szakirodalom és a joggyakorlat ide sorolja továbbá a gyógyíthatatlan nemi betegséggel (így például HIV-vírussal), szexuális úton történő megfertőzés esetét is.⁵

A testi sértés ún. nyitott törvényi tényállás, befejezetté válásához tehát mindenképpen eredmény – esetünkben a betegség – bekövetkezését tételezi fel. Ez ugyanakkor kizárólag akkor róható az elkövető terhére, ha cselekménye és az

² A történeti vonatkozások áttekintésére lásd (Ambrus, 2020, 2–4.).

³ Jelen tanulmányban csak a bűncselekményektől való elhatárolás kapcsán térünk ki a szabálysértési szabályozásra, a szabálysértési jogi szabályozás áttekintése ugyanis önmagában is külön tanulmányt érdemelne.

⁴ 2012. évi C. törvény (Btk.) 164. §.

⁵ Az osztrák jogirodalomban lásd Bittmann, 1987, 486–492. A hazai viszonyokhoz Balogh, 2006, 207.

említett eredmény között *okozati összefüggés* állapítható meg, amely akkor forog fenn, ha az elkövetési magatartás nélkül az eredmény nem vagy nem abban a formában következett volna be, ahogy erre végül sor került. Ontológiai fennálltát a joggyakorlat az ún. *conditio sine qua non* formulával vizsgálja, amelynek értelmében nem lehet oknak tekinteni az olyan előzményt, amelynek gondolatbeli elhagyása mellett az eredmény lényegében ugyanolyan formában (helyen, időben, módon stb.) bekövetkezett volna (vö. Györgyi, 1968, 369.). Lényeges, hogy a további, együtttható okok (például eleve megvolt betegség, későbbi szövődmények stb.) a bírói gyakorlat szerint alapvetően nem szakítják meg az okozati összefüggést.⁶ Hiányában ugyanakkor a materiális bűncselekmény tárgyi oldala nem jön létre, ezért a befejezett bűncselekmény megállapítására sem kerülhet sor. Így egy eseti döntés értelmében „[a] testi sértés miatt indult eljárásban a vád tárgyává tett magatartás és a bekövetkezett eredmény között az okozati összefüggés hiánya minden más körülménytől függetlenül felmentéshez vezet, s szükségtelenné teheti a jogellenesség és az alanyi bűnösség vizsgálatát is”.⁷

A testi sértés – amennyiben legalább súlyos, tehát nyolc napon túli gyógytartammal járó betegséget idéz elő – akár szándékos, akár gondatlan bűnösség esetén megállapítható. A befejezett súlyos testi sértés miatt folytatott büntetőeljárásokban az alanyi oldal vizsgálatára ugyanakkor, miként az a fentiekből kitűnt, kizárólag az okozati összefüggés megállapíthatósága (és a gyakorlatban: kétséget kizáró bizonyítottsága) esetén kerülhet sor.

A befejezett testi sértés dogmatikai alapon létrejöhet a Covid19 más személynek történő átadása révén. Nyolc napon túli gyógytartam esetén a súlyos testi sértés lehet a helyes minősítés, éspedig annak büntetési – tehát szándékosan megvalósított – változata, amennyiben az elkövető tudott a betegségről, és cselekménye révén a sértett megfertőződését kívánta, vagy ebbe legalábbis belenyugodott (Btk. 7. §). Ugyanakkor elvileg a gondatlanságból elkövetett súlyos testi sértés vétségének a megállapítása is szóba jöhet, ha az elkövető könnyelműen bízott abban, hogy nem fog mást megfertőzni a cselekményével, továbbá akkor is, ha betegségről azért nem tudott, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta (Btk. 8. §).

Ami azonban a befejezett testi sértésnek a Covid19 átadása esetére való megállapítását a gyakorlatban igencsak megnehezíti, az az okozati összefüggés meglétének a megállapítása, tehát bizonyításának a problémája. E vírus ugyanis alapvetően *cseppfertőzés* útján terjed (Jayaweera et al., 2020, 1–3.), így tüszentes, köhögés útján közvetlenül vagy közvetve – például egy levegőben úszó porszemre ragadva – kerülhet mások szervezetébe, belehelés útján. Ennek egy büntetőeljárás keretében történő utólagos rekonstruálása ugyanakkor tetemes nehézséget

⁶ 3/2013. BJE 1.5. pont, BH 1993. 7., BH 2002. 169.

⁷ BH 2008. 321.

jelenthet, hiszen ha a sértett nem csupán például a házi karantént engedély nélkül elhagyó, a koronavírust részére átadni szándékozó elkövetővel, hanem mással is találkozott a vádbeli időszakban, rögtön felmerülhet, hogy a vírust valójában nem is az elkövetőtől, hanem mástól kapta el. Különösen alapos védekezés lehet ez a járvány tömegessé válása időszakában, amikor tulajdonképpen bárki, akár tudtán kívül is, vírushordozó lehet. De ugyanilyen helyzet merülhet fel akkor is, ha a sértett nem találkozott ugyan senkivel, sőt akár a lakásából sem mozdult ki, azonban oda korábban a vírussal a megelőző három napban érintkezett műanyag tárgy került, amelyről a kórokozó szintén a szervezetébe kerülhetett.⁸ Cseppfertőzéssel terjedő betegségek esetén a lehetőségek tárháza tehát csaknem végtelen.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 7. § (4) bekezdése alapján a kétséget kizáróan nem bizonyított tény pedig nem értékelhető a terhelt terhére. Így várhatóan, ha meg is indulna egy büntetőeljárás a koronavírussal történő megfertőzés gyanúja alapján befejezett testi sértés miatt, azt az ügyészség vagy a nyomozó hatóság sok esetben – az *in dubio pro reo* elve alapján – kénytelen lenne megszüntetni a Be. 398. § (1) bekezdés c) pontja alapján, mivel a bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg a bűncselekmény elkövetése.

Mindezek alapján a befejezett testi sértés miatti büntetőjogi felelősség megállapítására csak olyan extrém esetben kerülhetne aggálytalanul sor, amikor az elkövető és a sértett minden más személytől és tárgytól hermetikusan elkülönítve, például egy előzetesen alaposan fertőtlenített szobában lennének összezárva, és bizonyítható lenne, hogy a szobába kerülésükkor az elkövető már vírushordozó volt, míg a sértett még egészséges, és a vírus nem is lappangott még a szervezetében. Ezt követően, amikor előkerülnének – több mint három nap múltán – már a sértett koronavírus tesztje is pozitív eredményt mutatna.

A *tisztán gondatlan* testi sértésre – tehát amikor az elkövetési magatartás kifejtése maga is gondatlanságból történik – a fenti okfejtés kivétel nélkül irányadó lehet, a büntetőjogi felelősség megállapítása tehát – az okozati összefüggés gyakorlati bizonyítási nehézségei miatt – erősen kétséges. Más a helyzet ugyanakkor dogmatikai értelemben a *szándékos* elkövetéssel: a szándékos bűncselekménynek ugyanis nem csupán a befejezett alakzatát, hanem annak kísérletét – sőt a súlyos testi sértésnek már az előkészületét is – büntetni rendeli a törvény. A súlyos testi sértés (teljes) *kísérlete* (Btk. 10. §) viszonylatában ugyanis éppen a tényállásszerű eredmény marad el, avagy nem bizonyítható, hogy az az elkövető cselekményével okozati összefüggésben következett be. *Előkészület* (Btk. 11. §) esetén pedig az elkövető még meg sem kezdi a bűncselekmény megvalósítását, csupán az elkövetés céljából például biztosítja a szükséges feltételeket.

⁸ Egy orvostudományi kutatás szerint kartonpapíron például 24, műanyagon és rozsdamentes acélon azonban akár 72 óráig is életben maradhat a koronavírus (lásd URL1).

Így megállapítható lehet a *súlyos testi sértés büntettének kísérlete* például abban az esetben, ha a Covid19-cel fertőzött elkövető haragosa megbetegítésére irányuló *egyenes szándékkal* elhagyja a hatóságilag elrendelt karantént, majd a sértettet felkeresve rá vagy használati tárgyaira köhög, esetleg olyan tárgyat csempész a sértett lakására, amelyre a vírust előzetesen szándékosan felvitte (például a nyálával). Ez akkor is így lehet, ha

- a) a sértett egyáltalán nem kapja el a vírust;
- b) a sértett az elkövető cselekménye miatt elkapja ugyan a vírust, de tünetmentes marad;
- c) a sértett az elkövető cselekménye miatt elkapja a vírust, és tüneteket is produkál, de nyolc napon túl gyógyuló betegség nem alakul ki nála;
- d) a sértett nem vagy nem bizonyítottan az elkövetőtől kapja el a vírust, de tünetmentes marad;
- e) a sértett nem vagy nem bizonyítottan az elkövetőtől kapja el a vírust, tüneteket produkál, de nyolc napon túl gyógyuló betegség nem alakul ki nála;
- f) a sértett nem vagy nem bizonyítottan az elkövetőtől kapja el a vírust, és nyolc napon túl gyógyuló betegség alakul ki nála.

Az *f)* pontban írt eset magyarázata, az okozati összefüggés hiánya vagy bizonyítatlansága okán a befejezett szándékos súlyos testi sértés megállapítása eslesik ugyan, a szándék szerinti testi sértés kísérlete ugyanakkor ilyenkor is megállapítható.

Ugyanígy előfordulhat egyébként nemcsak egyenes, hanem *eshetőleges szándékú* elkövetés, például abban az esetben, ha a koronavírusos, már folyamatosan tüneteket produkáló elkövető szándékosan, mindenféle védőfelszerelés (például maszk, kesztyű) nélkül hagyja el a karantént azért, hogy egy, nem a létfenntartáshoz szükséges üzletbe menjen, ahol egy szintén ott vásárló személyre rátüsszent. Ilyenkor nem kívánja ugyan, de a körülmények alapján lényegében belenyugszik abba, hogy más is elkaphatja tőle a fertőzést. Az említett példa kapcsán felmerülhet ugyanakkor, hogy a tüsszentés – szemben a sértettre irányított, célzatos köhögéssel – önmagában nem tekinthető büntetőjogi értelemben vett *cselekménynek*, tehát hatóképes és akaratlagos emberi magatartásnak. Egy tüsszentés akarat által vezérelt jellegét ugyanis meglehetősen nehéz lenne megmagyarázni. Ez ugyanakkor nem jelenti a büntetőjogi felelősség alóli mentesülést: az elkövető ugyanis azáltal, hogy egyértelmű tünetei ellenére, védőfelszerelés nélkül elhagyta a számára kötelező tartózkodási helyként hatóságilag kijelölt lakást, lényegében olyan *felróható előmagatartást* fejtett ki, amellyel olyan helyzetbe hozta saját magát, amely révén a későbbiekben társadalomra veszélyes következmény állt be. Ilyenkor az *actio libera in causa* tana alapján nem a tüsszentés (amely, mint láttuk, büntetőjogi értelemben nem is igazából cselekmény), hanem a lakás elhagyása (amely viszont kétségkívül cselekmény) időpontjában fennálló bűnösség alapján szükséges megállapítani a bűncselekményt.

A cseppfertőzéssel átadott Covid19-fertőzés és a sértett halála közötti okozati összefüggés megléte esetén nem csupán halált okozó testi sértés, hanem akár szándékos emberölés is megállapítható lehet, feltéve, hogy az elkövető eleve azzal a szándékkal köhög például a sértettre, mert annak halálát kívánja.

Az emberölés – a testi sértéshez hasonlóan – nyitott törvényi tényállás, így mulasztással is elkövethető, amely kapcsán azonban ugyanazon szabályok lehetnek irányadóak a vírusjárvány idején, mint egyébként. Például Spanyolországból érkezett olyan hír, amely szerint idős, beteg személyeket magukra hagytak, és így halálukat lelték (URL2). Az ilyen eset a magyar büntetőjog alapján – a hozzátartozók vagy akár az ápolók vonatkozásában – mulasztásos emberölésként lenne értékelhető.

2. A JÁRVÁNYÜGYI BŰNCSELEKMÉNYEK

Büntetőjogunk tartalmaz olyan büntető rendelkezéseket is, amelyek nem egyszerűen fertőző betegségek átadása, hanem járványok kialakulása esetén alkalmazhatók. Ezek a járványügyi szabályszegés vétsége⁹, illetve a járványügyi védekezés akadályozásának büntette¹⁰.

2.1. A járvány fogalma és a büntetőjog

A járványügyi szabályszegés vétsége, valamint a járványügyi védekezés akadályozásának büntette is csak akkor valósul meg, ha arra zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség miatt elrendelt intézkedés tekintetében vagy járvány idején kerül sor. A büntető tényállások összefüggéseiből adódóan a „járvány idején” való elkövetés megállapítása, különösen azoknál a fertőző betegségeknél lényeges, amelyek nem tartoznak zárlati kötelezettség alá.

A járványügyi szabályszegés, illetve a járványügyi védekezés akadályozása is kerettényállás, hiszen a büntető rendelkezések a felelősség feltételeit más jogág szabályaira utalással határozzák meg.¹¹ A büntető kerettényállások általános értelmezési elve, hogy a kereteiket kitöltő szaktörvény alapján kell állást foglalni azok értelmezéséről.¹² Ha ugyanis a szakterület fogalmainak „...normaszerű megfogalmazásai a jogrendszerben megjelennek, a tényállási elemek megállapításakor ezeket a jogalkalmazó [a büntetőjog alkalmazásakor] köteles figyelem-

⁹ Btk. 322/A. § a–b) pont. Hatályos 2020. március 31. napjától.

¹⁰ Btk. 361. § a–b) pont.

¹¹ A kerettényállás fogalmáról áttekintően lásd Hollán, 2014, 185–197.

¹² Kúria Bfv. III. 707/2012. – BH 2013. 147.

be venni”.¹³ Ennek alapján a járvány fennállásának megállapítása tekintetében a büntetőjogban nem a szavak köznapi jelentése, illetve az orvosi szakma szabályai, hanem az egészségügyi jogszabályok az irányadók.

A járvánnyal kapcsolatos különböző (eltérő megközelítésű) egészségügyi jogszabályok alapján azonban nem egyszerű megállapítani, hogy mikor áll fenn járvány. Az egészségügyről szóló törvény szerint „járvány [...] fennállását [...] az egészségügyi államigazgatási szerv állapítja meg”.¹⁴ A 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet alapján „járvány: egy adott fertőző betegségnek a vártnál szignifikánsan gyakoribb vagy egy meghatározott küszöbszintet meghaladó előfordulása egy adott területen, illetve közösségben, egy meghatározott időtartam alatt, vagy legalább két egymással összefüggő eset, amely összefüggés járványügyi bizonyítékkal alátámasztható”.¹⁵ A jogirodalom kifejezetten az utóbbi rendelkezés alapján értelmezi a büntető tényállásban szereplő járvány fogalmát (Gellér, 2013, 201.; Ambrus, 2020, 2.). Kérdéses lehet azonban, hogy a járvány ezen rendeleti fogalma önmagában is alkalmas-e a járvány megállapítására, vagy az csak „útmutatóul” szolgál az egészségügyi államigazgatási szervnek, hogy valamely fertőző betegség tekintetben az Eütv. alapján a járványt megállapítsa (lásd bővebben Hollán, 2020a, 2020b). Ha a jogalkotó ragaszkodik ahhoz, hogy a járvány idején elkövetés (ha csak részben is, de) a büntetőjogi felelősség feltétele legyen, akkor a járvány fogalmát a büntető törvényben (vagy a szabálysértési törvényben) kell meghatározni. Ennek során tulajdonképpen azt kell eldöntenie, hogy a büntetőjogban a járvány az Eütv. szerinti államigazgatási szerv általi megállapítása vagy az NM rendelet járványfogalma legyen az irányadó.

Ennek kapcsán azonban azt is érdemes lenne átgondolni, hogy a járvány egészségügyi jogi fogalma igen alacsony küszöbértékének (ez két összefüggő eset) van-e olyan társadalomra veszélyességet emelő hatása, amely alapján az annak idején elkövetés büntetőjogi beavatkozást indokol. Ha viszont nem, akkor érdemes lenne egy olyan szabályozást kialakítani, amely a járvány idején elkövetést egyetlen betegség esetén sem értékeli a büntetőjogi felelősség feltételeként.

2.2. A járványügyi szabályszegés és a járványügyi védekezés akadályozása

A korábbi büntető törvénykönyvekhez hasonlóan a hatályos büntető kódex (2012. évi C. törvény, Btk.) eredetileg még csak a járványügyi szabályszegés vétségét szabályozta. Ezt az emberre veszélyes fertőző betegségek vonatkozásában az követi el, aki olyan „járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés” szabályait szegi meg, amelyet „zárlati kötelezettség alá” eső „fertőző betegség

¹³ 689/B/2003. AB határozat, Indokolás III.3.4. pont.

¹⁴ Eütv. 74. § (1) bek.

¹⁵ NM rendelet 3/A. § 9. pont.

behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása” végett rendelték el. Ugyanígy büntetendő, aki bármilyen (más) fertőző betegség vonatkozásában ugyanezen járványügyi intézkedések szabályait „járvány idején” szegi meg.¹⁶

A tényállást a jogalkotó a Btk. XXXIV. fejezetében „a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények” között helyezte el, tehát az megítélése szerint elsődlegesen a közigazgatás járványügyi intézkedéseit védi (azok betartását kényszeríti ki). Másodlagosan azonban – elsősorban a betegség jellegére, illetve a járvány idején elkövetésre figyelemmel – jogi tárgyként jelölhető meg a (köz)egészség.

A járványügyi szabályszegés önálló tette¹⁷ az, aki a vele szemben elrendelt járványügyi elkülönítés stb. szabályait például a kijelölt tartózkodási hely elhagyásával megszegi. Járványügyi szabályszegés felbujtója¹⁸, aki mászt rábírt arra, hogy orvosi vizsgálat megtagadásával megszegje a vele szemben elrendelt járványügyi megfigyelés szabályait. Bűnsegédként felel járványügyi szabályszegésért¹⁹, aki másnak (például szállítással) segítséget nyújtott abban, hogy elhagyja a vele szemben elrendelt járványügyi elkülönítés területét (például kórházi osztályt).

A 2020. évi XII. (ún. felhatalmazási) törvény egy új büntető rendelkezéssel egészítette ki a Btk.-t, amelynek elnevezése „járványügyi védekezés akadályozása”. Ez alapján (többek között) az büntetendő, aki olyan „járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés végrehajtását” akadályozza, amelyet „zárlati kötelezettség alá” eső „fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása” végett rendelték el. Ugyanígy büntetendő, aki ugyanezt bármilyen fertőző betegség vonatkozásában, de „járvány idején” teszi.

A járványügyi védekezés akadályozásának új tényállását a jogalkotó a büntető kódex XXX. fejezetében helyezte el, mivel azt elsődlegesen „közbiztonság” ellen irányuló magatartásnak tartotta. A büntető rendelkezés azonban másodlagosan a „közegészséget” is védi, hiszen a tényállásban felsorolt járványügyi intézkedések nem öncélúak, hanem végső soron ezen utóbbi társadalmi érdek védelmét szolgálják.

A járványügyi védekezés akadályozásának büntette már alapesetben is három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, míg a járványügyi szabályszegés vétségének leg súlyosabb büntetése elzárás, amelynek maximális mértéke kilencven nap.

A járványügyi védekezés akadályozása sok esetben úgy valósul meg, hogy a járványügyi intézkedés alá vont személy egyben járványügyi szabályszegést követ el. Így például az elkövető eltereli az ellenőrzést végző rendőr figyelmét, és

¹⁶ Btk. 361. § *a–b*) pont.

¹⁷ Btk. 13. § (1) bek.

¹⁸ Btk. 14. § (1) bek.

¹⁹ Btk. 14. § (2) bek.

a járványügyi intézkedés alá vont másik személy elhagyja a kórházat. Ilyenkor a kórházból megszökő személy az enyhébb bűncselekmény (a vétség), az őt megszökni segítő személy pedig a súlyosabb bűncselekmény (a büntett) miatt felel.

A járványügyi védekezés akadályozása azonban önálló tényállás, így akkor is bűncselekményt képez, ha nem kapcsolódik egy más által elkövetett járványügyi szabályszegéshez. Így járványügyi védekezés akadályozásáért felel az is, aki a rendőrségi ellenőrzést a hatósági közeg figyelmének elterelésével akadályozza, de a járványügyi intézkedés alá vont személy nem hagyja el a lakást.

A járványügyi védekezés akadályozásának beiktatása annyiban indokolt volt, hogy azokat is büntetni rendeli, akik a korábbi rendelkezések alapján még járványügyi szabályszegés bűnsegédjeként sem voltak büntetendők. Azt azonban nehezen lehet elfogadni, hogy a járványügyi védekezés akadályozásának büntetési tétele sokkal magasabb, mint a járványügyi szabályszegésé. Meg kellene fontolni azt, hogy a jövőben azonos büntetési tétel vonatkozzon azokra, akik a fertőző betegségek elleni eredményes védekezést a velük szemben elrendelt járványügyi intézkedések megszegésével, másoknak ehhez való segítségnyújtással, illetve azok érvényesülésének más módon való akadályozásával veszélyeztetik.

2.3. A járványügyi szabályszegés részleges dekriminalizációja

A 181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet egy új rendelkezést iktatott be a 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendeletbe. Ennek alapján „nem bűncselekmény, hanem szabálysértés valósul meg, ha a Btk. 361. §-ában meghatározott bűncselekményt (járványügyi szabályszegést) a Covid19 fertőzőtség vagy annak gyanúja miatt elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével követik el”.²⁰ Ezt a szükségrendeleti szabályozást vette át (immár törvényi szinten) a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről szóló 2020. évi LVIII. törvény (Vmt.).²¹ Az új szabályozás egyébként valójában nem átmeneti jellegű, a járványügyi szabályszegésről szóló rendelkezései ugyanis nem tartalmazznak olyan végső határidőt, ameddig azok érvényesülnek.

A jogalkotó az új szabályozás indokaként az eljárás gyorsítására hivatkozott.²² Az is elképzelhető azonban, hogy felismerték a cselekménytípus valódi veszélyességét, illetve ettől függetlenül pusztán célszerűségi megfontolásból döntöttek úgy, hogy az ilyen cselekmények ne szabadságelvonó szankcióval (elzárással), hanem alapvetően pénzbírsággal legyenek büntetendők. Felmerülhetett a büntető

²⁰ 81. számú szükségrendelet 5. § (2) bek. Hatályos 2020. május 7. napjától 2020. június 17. napjáig.

²¹ Vmt. 186. §, illetve 187. § (1) bekezdése. Hatályos 2020. június 18. napjától.

²² A Vmt. egységes javaslattervezetének 186–187. §-ához fűzött indokolás (URL3).

igazságszolgáltatás tehermentesítésének célja is, hiszen az új szabályozás alapján a szabálysértést (legalábbis jogorvoslat hiányában) nem a bíróság, hanem a rendőrség bírálja el.²³

Bármelyik – az indokolásban szereplő vagy a szabályozás mögött feltételezhető – jogpolitikai indokra vagyunk tekintettel, az új szabályozás leginkább problematikus vonása az, hogy kizárólag a Covid19-fertőzöttséggel kapcsolatos járványügyi intézkedések megsértésére vonatozik. Ha valakivel szemben más betegség (tehát nem Covid19-fertőzés) miatt rendelték el a nevesített négy járványügyi intézkedés egyikét, akkor ezek megszegése bűncselekményt valósít meg, amennyiben a másik betegség zárlati kötelezettség alá tartozik, vagy annak vonatkozásában is megállapítható a járvány fennállása.

A hatályos szabályozás alapján tehát a fertőző betegségeknek három kategóriája lett, a zárlati kötelezettség alá tartozó betegségek, a többi fertőző betegség és a Covid19. A négy kiemelt járványügyi intézkedés megszegése az első csoport esetén mindig bűncselekmény, a második esetén csak járvány idején, a harmadik esetén pedig (ez a Covid19) sohasem. Minderre figyelemmel viszont a módosítás – feltehetően akaratlanul – azt a látszatot kelti, hogy a Covid19 az összes közül a legkevésbé veszélyes fertőző betegség.

A járványügyi szabályszegés dekriminalizációja helyes lépés volt, de azt nem kellene a kiemelt járványügyi intézkedések megszegésének Covid19-fertőzéssel kapcsolatos eseteire korlátozni. Minden más (zárlati kötelezettség alá nem tartozó) fertőző betegség esetén is csak szabálysértésért (és nem bűncselekményért) kellene büntetni rendelni, aki akár járvány idején megszegi a négy kiemelt járványügyi intézkedés szabályait.

3. ÖSSZEGZÉS

Kodifikált anyagi büntetőjogunk a kezdetektől fogva tartalmaz olyan büntető rendelkezéseket, amelyeknek szerepük lehet a fertőző betegségek terjedése és a járványok elleni küzdelemben. A Covid19-fertőzés során ezek kapcsán több értelmezést igénylő kérdés is megjelent, illetve a járványügyi bűncselekmények szabályozása több vonatkozásban is módosult (kiegészült). A szabályozási újdonságok egy része a helyes irányba tett, de sok esetben ötletszerű lépésnek tűnik. Az optimális szabályozási eredmény eléréséhez – mind a változatlanul hagyott, mind a közelmúltban módosított rendelkezések tekintetében – további átgondoltabb fejlesztésekre (a szabályozás finomhangolására) van szükség. Reméljük, hogy a járvány fellángolásának elmaradása lehetőséget ad majd a jogalkotónak arra, hogy ezt a munkát elvégezze.

²³ 2012. évi II. törvény (Szabs. tv.) 38. § (1) bek.

IRODALOM

- Ambrus I. (2020): *A koronavírus-járvány és a büntetőjog*. (MTA Law Working Papers, 2020/5) Budapest: TKJTI, <https://jog.tk.mta.hu/mtalwp/a-koronavirus-jarvany-es-a-buntetojog>
- Balogh Á. (2006): *Az egészség védelme a büntetőjogban*. PhD-értekezés. Pécs: PTE-ÁJK, <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/balogh-agnes/balogh-agnes-vedes-ertekezes.pdf>
- Bittmann, K.-P. (1987): Strafrechtliche Probleme im Zusammenhang mit AIDS. *Österreichische Juristen-Zeitung*, 16.
- Gellér B. (2013): XXXIV. fejezet – A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények. In: Polt P. (szerk.): *Új Btk. kommentár*. Budapest: Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, 6. kötet. 201.
- Györgyi K. (1968): A büntetőjogi okozatosság kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 7–8, 361–370. http://real-j.mtak.hu/2236/1/JogtudomanyiKozlony_1968.pdf
- Hollán M. (2014): A büntetőjogi kerettényállások. In: Ruzsonyi P. (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest: NKE-RTK, 185–197. <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/handle/11410/10382>
- Hollán M. (2020a): *Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül*. (MTA Law Working Papers, 2020/8) Budapest: TKJTI, <https://jog.tk.mta.hu/mtalwp/bolyongas-a-jarvany-buntetojogi-fogalma-korul>
- Hollán M. (2020b): *A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: a járvány vége és a büntetőjog*. *Jtíblog*, 2020. május 15. <https://jog.tk.mta.hu/blog/2020/05/a-jarvany-vege-es-a-buntetojog>
- Jayaweera, M. – Perera, H. – Gunawardana, B. et al. (2020): Transmission of COVID-19 Virus by Droplets and Aerosols: A Critical Review on the Unresolved Dichotomy. *Environmental Research*, 188, DOI: 10.1016/j.envres.2020.109819, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7293495/>
- URL1: <http://semmelweis.hu/hirek/2020/03/18/egy-egy-feluleteken-tobb-napig-is-fertozokepes-marad-az-uj-koronavirus/>
- URL2: <https://index.hu/kulfold/2020/03/23/magukra-hagyott-oregek-es-halotak-a-spanyl-idosek-otthonaban/>
- URL3: <https://www.parlament.hu/irom41/10748/10748ind03.pdf>